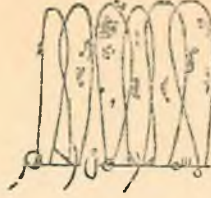

SANİH KÜTÜPHANESİ SERİSİ : 24

BİLGİNİN GÜCÜ

M. Said Çekmegil

İKBAL YAYINLARI NO : 35

Yaratıp yaşatanımıza şükür.
Taşdığı tebliğlerle bizlere bilgiler
sunan elçilere selâm, okuyucuları-
mıza teşekkür olsun.

Tetkik ve tenkidlerini bize ulaş-
tıran muhterem insanlara çok mü-
teşekkürüz. Bir an evvel eserin kitap-
laşmasına vesile olan İkbâl Matbaa-
sı mensuplarına da şükranlarımız
oldu.

Selâm size...

Sanih Kütüphanesi
Tel : 2159-Malatya

NOT : Bu eserin yalnız birinci bas-
kısının neşir hakkı İkbâl
Yayınevine verilmiştir.

Besmele motifi Cevat ÜLGER
Kapak kompozisyonu Sacit DUMAN
Dizgi, baskı, cilt İkbâl Matbaası
İvedik Cad. No: 151,, Demetevler-Ankara

İ Ç İ N D E K İ L E R

1. K ı s ı m

1 — Konuya girerken	7
2 — İlim	13
a) Mücerret Putlar	
b) Tek Yönlülük	
3 — Bilginin yolu	18
4 — İlimin Tarihteki Gelişimi	21
a) Greklerde Bilgi	
b) Akdeniz Medeniyeti	
c) Roma	
d) Avrupa'nın Ortaçağı	
5 — Kur'an'ın Aydınlattığı İlim	31
e) Batının Orçağı	
f) Rönesans	
g) 17. Yüzyıl	
h) 18. Yüzyıl	
j) 19. Yüzyıl	
k) 20. Yüzyıl	
6 — Asrın Cinayetleri	56
Teknolojinin Kurbanı	
7 — Kendini Tashih mi ediyor Batı?	63
Batılıların düşünemediği	

2. K ı s ı m

8 — Din İlim Ayrılığı mı	66
a) İslâm Hangi İlme Karşı?	
b) Matematik	
c) Teknik	
d) Tıp	
e) Tarih—Coğrafya	
f) Gökbilim (Astronomi)	
g) Deneysel Bilimler	
9 — Determinizm	84
h) Sosyoloji	
10 — Soru Ve Şükranemiz	90
a) Enevi Devri	
b) Abbasi Dönemi	
c) Osmanlılar Zamanı	

3. K ı s ı m

11 — Müslümanın İlmiliği	103
a) İslâm ve İlim	
b) İlmiliğe Model	
12 — Vahye Dayanan İlim	115
13 — Müslümanın Nizamî Tutumu	124
a) Fikriyatın Durumu	
b) İlmin Ehemmiyeti	
c) Kitabî İstikamet	
d) Rasgeleliğin Değeri Yoktur	
e) İlimsiz mükellefiyet yok	
14 — Geriye Bırakılamayacak İşler	144
15 — Gerçeği Aramak Vazifesi	146
16 — Batının Gecikmişliği	150
a) Teorilerin Çürüklüğü	
b) Beşere Dayanan Kaynak	
17 — Günün İslâm Dünyasının Durumu ...	160
18 — Tabiatı Öğrenmeyi İşaretleyen Ayetler ..	166
19 — Müsbet Olmayan İlim Olur mu? ...	169

20 — Müslümanın Postulat Anlayışı	170
21 — İslâm İlimle Zıtlaşır mı?	173
a) Akıl Nakil Karşılaştırılması	
b) Dogma	
c) Terim Meselesi	
22 — Akıl ve Vahiy Konusu	178
23 — Tamamlarken	187

4. K İ S İ M

24 — İlimin Taşındığı İzzet	189
------------------------------------	-----

Not : Bakılması istenen ayet mealleri kaynaklar kısmına bırakılmayarak metinler arasında (..) parentezler açılarak verilmiştir. Kaynaklarımıza «Tetkiklerde Metod ve Tenkid» adlı eserimizdeki temel prensiplerle bakılmıştır.

... İlim, en başta, eşyanın tabiatındaki sözlü - sözsüz ayetleri anlamamanın fazilet olduğunu bilmektir. Bundan sonra gelen bilgiler hep bu ilmin ışığında insanı aydınlatır. İnsan, ancak bu ışıkla (aydın) münevverdir... S. 187

Konuya Girerken

Eserlerimizi hazırlamakta ve imtihanlarımızı kolay geçirmekte bizlere pek çok imkânlar sağlayan büyük Velimiz ve yüce Valimiz olan El-Alim hazretlerine yaptığımız naçizane şükranlarımızın kabul buyrulmasını niyaz ediyoruz. Ondan bizlere ilmî tebliğler taşıyan seçkin elçilerine, bilhassa muazzez Ebü'l-Kasım (S) e ve değerli arkadaşlarına bol bol selâm olsun. «İşler niyetlere göredir.»

Oldukça zor bir konuya giriyoruz.

İnsanların heva ve hevesleri vardır; ama çoğunlukta bulunanlar bu arzularını fikir sanıyorlar. —Fikrin bütün gücüyle çalışmasının ürünü olan içtihadî kanaatları ilim zannettikleri gibi— Arzularını fikir sananlar istiyorlar ki, adamlar eşit olsun; bilenle bilmeyen arasında fark görülmesin... Fakat düşünmüyorlar ki, yaratılıştan olmayan bir eşitliği sağlamaya güçleri yetmez. Sıkışınca ihtisas aramaları (uzmanlığa yönelmeleri), ütopyalarının tutarsız olduğunu anlatmıyor mu?

Yine onlar istiyorlar ki, her istedikleri olsun ve bunları arzuladıkları zaman yerine getirebilmekte hiçbir hukuk engel olmasın. Ama düşünmüyorlar ki

ilâh değildirler; bunu başaramazlar; başaramıyorlar işte.

Moda arzular doğrultusunda dünyayı ikiye bölen «Endividüalist» ve «Sosyalist» heveslerin temelinde işte bu düşüncesizlik yatar. «Kayserin hakkını Kayseriye, Allah'ın hakkını Allah'a veriniz» önerisiyle hıristiyan «düalizm»ini besleyen de aynı düşüncesizlik değil midir?

Değil ölmeme, hastalanmama arzusunu dışının ağrısını bile emr (komuta) ile dindiremeyen insanoglu aczinin; çaresizliğinin verdiği haleti ruhiye ile bizzat kendi nefisini horlayan bir «mistik», ya da hiçbir yaratıkta görülmeyen bir mazhariyet (ergi) ile eşyadan; arz ve semadan (yer ve Gökten) faydalar sağlayan zekâlarını kendileri varetmiş gibi, nefislerini putlaştırarak fir'avnlaşan bir despot oluyor. Bunlar, ya herkese boyun eğdireceğini zanneden bir zorba, ya da herkesin vurdukça tozuyacağı bir torbadır.

Oysa insan, ne hiçbir şeye gücü yetmez görülen zavallı bir böcek, ne de her şeyi yaparım - ederim diye nemrutlaşan ahmak bir köçek değildir. O, kendisini var edenin çizdiği istikamette yaratılmışların en güçlüsü, ters yönde ise en süflisidir; düşününce yüceleşir, düşünmeyince cüceleşir.

Düşünebilmesi için insanın maksadı olmalıdır. Aslında insan, gayesi olandır. Gayesi olanın da idealini gerçekleştirecek prensipleri (umde) olacaktır. Gayesizlerin; gayesi olsa da onu prensiplere bağlamayanlar ilme muhatap olamazlar.

İnsanlar bilgi edinme yolunda giderken, onlara ya ilmin kaynağından uzakta bulunan felsefe, ya da ilmin kökenine bağlı bilgi rehberlik eder. Yani bir bölümün hocaları, bitmez tükenmez arzularla tefrika

saçıp duran filozoflar; diğerinin ki ise, ilmin kesin verilerinde beraberliği öneren alimlerdir. Birileri, meselâ, Epikür'den kaynaklanan, Feuerbach'da göllenen, Marx'la donan, Russell'de donların çözülüşüne gidilir gibi olurken, Einstein'da parçalanan felsefeyle oligulanan bir anarşinin zebunu (düşkün); diğerleri Adem ve devamı olanların, Meselâ İbn Azer, Yakub, İbn Meryem ve nihayet Ebü'l-Kasım (S) gibi bilginin kaynağından tebliğler taşıyan seçkinlerin davetinin gösterdiği nizamın azizi; iki küme insan. Hepsisi de gayeleri doğrultusunda meselelerine bakarlar. Bakıyorlar da. Bilime de böyle bakmışlardır; bakmaktadırlar..

Biz de, fıtratını müdrük her insan gibi, mes'elelere koyun gözleriyle (tarafsız) değil, yüce umdeler (ilke = Prensip = Sünnet-i Seniye) ışığında bakıyoruz. İlme bakış açımız da bu perspektiften olacaktır. Bu bakışımıza (bir derinlik ve uzaklıklarını canlandıracak şekilde resmetmek yolu) perspektif ile geçmek imkânlarını ararken, El-Fettah hazretleri sebeplerin kapılarını bizlere açtı :

1965 yılının son aylarına doğru idi. «Kayseri b. d. Fikir Kulübü Başkanı A. Kadir Selâmoğlu» beyden bir mektup almıştım. «Yılın ilk konferansını size verdirmek istemekteyiz» diyen bir davetiyle idi bu. Sancılı bir hastalıktan henüz yeni çıkmıştım. Nekahat devresindeydim. Layık olmaya duacı olduğum bu teveccühleri kıramazdım. Kabul ederek «İ | i m» konulu konferansımızı yaptık. Bugün elinizde tuttuğunuz kitaba tohum oldu.

Başta Dr. Mustafa Mihçioğlu Bey ve Selâmoğlu olmak üzere, Kayseri'de sıcak alakalarıyla bizleri kucaklayan ve bu eserin telifine dolayısıyla vesile

olan kıymetli münevverlere yazılı teşekkürde geç kalışımızın nedeni, kitabımızın basma hazırlanmasının çeşitli gereklerle gecikmiş bulunmasındandır. Bağışlanır inşallah!

Diğer eserlerimize de böyle hayırlı vesileler hazırlayan dostları şimdi bir bir hatırlıyorum: Gaziantep'te «Ahlâk» konulu konferansımızı isteyen yük. müh. Hüsameddin Fadıllıoğlu; Erzurum'da «İktisat» konulu konferansımızı gazetesiyile beraber temin eden Mustafa Polat; İstanbul'da «Münevver Anlayışımız»ın bir bölümünü teşkil eden «Şahsiyyet» konulu sohbeti rica eden Prof. Dr. Süleyman Yalçın; Bursa'da «Diyalektik» mevzuunda bir konferansımızı bizzat Malatya'ya kadar gelip bizleri alıp götürerek verdiren mümin iş adamlarımızdan Ahmed Gevaşlı; Yine İstanbul'da Milliyetçiler Şûrasına davet ederek bir hitabemize vesile olan Av. Said Bilgiç; Eskişehirde henüz talebe iken «Sünnet-i Seniye»ye ait sohbetimize çağrıda bulunan İbrahim Tanbek; Londra'da «İbadet Anlayışımız»a ve onun İngilizceye tercüme edilerek yayılmasına vesile olan yük. müh. Nuri Birtok; Ankara'da «İslâm» konulu konferansımızın verilmesini sağlayan Üniversiteliler Fikir ve Aksiyon Birliği Başkanı Av. M. Selâmî Çekmegil ve yardımcısı Enver Yener; Antalya ve Burdur'da «Siyaset» konulu konferansı isteyen Kemal Bozkurt ve Ahmed Fakı Beylere ve Mekke-i Mükerrerme'de «Mina Konuşması»na vesile olan müslümanlara «İnsanlık» «Milliyet» «Din ve Felsefe» «İman» «İyi Niyet» «Vicdan» «Tetkiklerde Metod» «Tenkid» gibi, konferans, seminer, sohbetlerimize sebep bulunan Malatyalı kardeş ve hemşehrilerimize; Fikir Kulübü Başkanı yük. müh. Mehmed Helvacı, Kültür Derneği Başkanı Av. Nüvit Yetkin, Hayırlarda Yarış Derneği Başkanı

Dr. Esad Keşşafıoğlu, Alaaddin Grn ve adını hemen hatırlayamadığım, bizleri Őefkatli iltifatlarıyla teŐvik ederek çalıŐmalarımızın kitaplaŐmasına davetçi bulunan ve bu kitabımızın birinci baskısını yayınları arasında seve seve çıkaracağını söyleyerek neŐreden İkbal Yayınevi sahibi Zekeriyya İyilik Beđ'e, bütün dost ve yakınlarımıza teşekkür ediyorum. Kendilerine, yegâne vekilimiz bulunan Es-Selâm Hazretlerinin razı olacağı güzel iŐlerin ycelteceği saadetler dileirim.

Muhterem okuyucu! Őu elinizde tuttuğunuz kitap, takriben otuz sene sürdürülen etütlerin geliŐtiđi meyvelerin en yenisidir. eyrek asrı aŐkın sevimli bir mesainin, beş on ürününden biri olan bu kitabı da hazırlarken Őahsen çok istifadem oldu. Tetkik ve tenkit edenlere de faydalı olması Őkrmz artıracaktır.

Selâm size.

2.9.1980

M. Said ÇEKMEGİL

... müsbet olmayan, yani delilleriyle isbat edilmeyen hiçbir faraziye (teori) nazariye (varsayım), isbat edilinceye kadar, ilim olmaz; isbat edilince de yalnız o ilim olur, ve artık müsbet-menfi hiçbir sıfat eklemeye gerek kalmaz.

... isbat edilmeyen, veya menfi ilimde olumuş gibi, Garplı'nın «pozitif» dediği, Osmanlı'nın da «isbatiye» diye çevirdiği, günümüzde de pek çok söylenip duran «müsbet ilim» tabiri, ilmi bir söz değildir. s. 169

İ L İ M

İlim, büyük mânalar taşıyan bir kelime; insanları saygıya mecbur eden (zörunlu) kılan bir ifade. O'nun bölgesi, ırkı düşünülmemiştir. O, bütün insanlığı arkasından, ister-istemez, koşturan elzem (çok gerekli) bir nimet olma bakımından adamı ilmî olabileme haysiyetiyle şereflendirir. Bu şerefle insan diğer yaratılmışlardan tamamen ayrılır ve nevine mahsus yüce bir nitelik taşır.

İlim, kendisine yaklaşanı, yaklaşabildiği kadar aziz; uzaklaşanı da uzaklaştığı nisbette zelil eden, insan için varedilmiş büyük bir güçtür. Bu güc, görme, duyma, anlama, bilme yoluyla elde edilir.

İlim bilmeyi ifade ediyor. «Bir şeyi olduğu gibi bilmek manâsına «İslâm-Türk ansiklopedisindeki tanımıyla ilim denirken, «tabiat ve cemiyet hadiseleri arasında mevcut zarurî münasebetleri araştıran ve (tesbit ettiği kadarıyla) bulan kimse» ye de alim deniliyor.⁽¹⁾ Ama insanlar ilim'e çeşitli tarifler getirmişler.⁽²⁾

1 — İslâm-Türk Ansiklopedisi, 1941 baskı

2 — Bkz. 349 numaralı kaynak

Biz konumuza başlarken, ilme —kısaca— bilmek diye gireceğiz. Bilmek; iyi ama insan neyi bilecek; neleri bilemeyecektir ?

Ademoğulları, nefsinde, muhitinde, dünyasında ve nihayet topyekûn kâinatta (evrende) zihnini yoran (meşgul eden) neden ve niçinlerin hepsine birden bir çözüm getirebilecek güçte midir? Elektriği emrine alarak çeşitli hizmetler gördürebiliyor ve «her elemanın atomunda bulunan elektronla açıklanmasına» çalıştığı enerjinin elde edilebilme kanunlarını da anlıyor, ama ruh konusunda olduğu gibi elektriğin de mahiyetini (niteliğini) bilemiyor. Elektronik beyni yapabiliyor, ama elektronik beyni yapan beyni yapmıyor. Tecrübe (deney) ve müşahede (gözlem) yoluyla, sabahları güneşin doğacağını biliyor, ama insanoğlu akşamları ne çeşit ve nasıl bir rüya göreceğini bilemiyor. Fiziği biliyor, ötesini bilemiyor.

Görülen odur ki, insanların bildikleri, bilecekleri şeyler yanında bilmedikleri işler de çok çok vardır. Varedilmiş eşyadaki kanunları tanıyıp, ondan faydalanma gücünde olan insan, eşyayı insanlığa nasıl faydalı kılacağını —kendi kendine kalınca— bilemiyor. Bu bir nazari (teorik) iddia değil, pratik bir durumun tecrübeden geçen tesbitidir. Bilhassa 19. yüzyıldan beri, tabiat kanunlarını keşfettikçe (buldukça) böbürlenlen, böbürlendikçe büyüklenen, büyüklendikçe aczini unutan şu batılın insanlarına hafifçe dokunarak sorunuz ve deyiniz ki :

— Ey mütekebbir (büyüklenen) insan! Arkana bir dön de bak bakalım; gece-gündüz çalışarak keşfettiğin, arayıp bulabildiğin şu tabiat kanunlarını sen mi var ettin? Senden evvel su kaynayınca buhar olmaz mıydı, buhar olunca kabını sarsmaz mıydı? Sen

dünyayı düz bir saha sandığın zaman da dünya yuvarlak değil miydi? Davy'in iki buz parçasını birbirine sürterek eridiğini görmeden önce de, birbirine sürtülen cisimler ısınmaz mıydı? Newton yer çekimi kanununu tanımadan önce de, cisimler aralarındaki mesafe ve kitleleriyle mütenasip (orantılı) olarak birbirlerini kendilerine doğru çekmiyorlar mıydı? Arşimet kanunu keşfedilmiş olmadan da kalaslar suda yüzmüyorlar mıydı? Oksijenin hidrojenle birleşerek suyu meydana getirdiğini öğrenmeden önce de sular akıyor muydu, çakmak çakmıyor, ateş yakmıyor muydu? Miknatis yok muydu? Drake'nin 1859 da da petrol damarlarından birine raslayarak kuyuların açılmasına vesile olmadan evvel, yerin altında petrol bulunmuyor muydu? Ne dersiniz, sizden evvel de iki kere iki dört etmez miydi?

Batı'da, Rönesans'tan sonra, 17. 18. yüzyıllarda Galile, Deskartes, Newton, Lavoisier, Volta gibiler, tek yönlü ilmî çalışmaların meşhur öncüleri oldukları ileri sürülür. Yine bu dönemde, basit dedikleri maddelerden azot ve oksijen gibi teknike hız veren elementlerin keşfi de bu sıralarda olmuş. Tabii dünya çok hızlı bir tempoyla, bilhassa içerisinde bulunduğumuz yüzyılda sür'atli bir teknik gelişmeye sahne olmuş bulunuyor. Ve bu çok hızlı gelişme, insanlık aleminin başını döndürüp duruyor. 19. asırdan beri, tekniği (bilgileri uygulama işini) din, eşyanın kanunlarını keşfeden insanları da kâşif (bulucu) değil, put edinenlerin baskınına uğramış bir dünyadayız. Her şeyin beş duyu içinde başlayıp bittiğini sanan sarhoş başın, maddeye olanca şiddetiyle çarparak sersemlediği bir dönemdeyiz. Bu başıboşların bela olduğu bir âlemdir, ki insanlığı nereye götüreceği kestirilemiyor.